

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

© 2014 БЛИЗНЮК О. П., ГОРПИНЧЕНКО А. П.

УДК 658.1.003.12:339.37

Близнюк О. П., Горпинченко А. П.

Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібноЇ торгівлі України

Метою статті є здійснення комплексної оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібноЇ торгівлі на основі системного підходу, який дозволяє отримати цілісне уявлення про рівень ефективності такого управління у процесі руху та трансформації фінансових ресурсів на етапах їх формування, розподілу, використання та відтворення, на оперативному, тактичному та стратегічному рівнях управлінської діяльності підприємства за допомогою обґрунтованої системи економічних показників. Здійснено аналіз ефективності використання фінансових ресурсів на підприємствах України, основним видом економічної діяльності яких є оптова та роздрібно торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів за період 2008 – 2012 рр., а також на основі сформованої та обстеженої вибіркової сукупності підприємств роздрібноЇ торгівлі продовольчими товарами. Виявлено вплив чинників на рівні локальних показників ефективності (рентабельності, оборотності) у вибірковій сукупності торговельних підприємств за цільовими групами, у процесі стохастичного дослідження зв'язку між результативними та факторними ознаками за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Визначено критерії та обґрунтовано систему показників розробленого методичного інструментарію комплексної інтегральної оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібноЇ торгівлі на різних етапах руху та трансформації фінансових ресурсів та з урахуванням ієрархічних рівнів організаційної структури управління підприємством: оперативного, тактичного, стратегічного.

Ключові слова: фінансові ресурси, оцінка ефективності управління, роздрібно торгівля

Рис.: 6. **Табл.:** 4. **Формул.:** 6. **Бібл.:** 18.

Близнюк Оксана Павлівна – кандидат економічних наук, доцент, професор, кафедра фінансів, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

Email: bliznukoksana@gmail.ru

Горпинченко Анастасія Павлівна – аспірант, кафедра фінансів, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

Email: nastyaestet@rambler.ru

УДК 658.1.003.12:339.37

UDC 658.1.003.12:339.37

Близнюк О. П., Горпинченко А. П. Оценка эффективности управления финансовыми ресурсами на предприятиях розничной торговли Украины

Целью статьи является осуществление комплексной оценки эффективности управления финансовыми ресурсами на предприятиях розничной торговли на основе системного подхода, который позволяет получить целостное представление об уровне эффективности такого управления в процессе движения и трансформации финансовых ресурсов на этапах их формирования, распределения, использования и воспроизводства, на оперативном, тактическом и стратегическом уровнях управленческой деятельности предприятия с помощью обоснованной системы экономических показателей. Осуществлен анализ эффективности использования финансовых ресурсов на предприятиях Украины, основным видом экономической деятельности которых является оптовая и розничная торговля, ремонт автотранспортных средств и мотоциклов за период 2008 – 2012 гг., а также на основе сформированной и обследованной выборочной совокупности предприятий розничной торговли продовольственными товарами. Выведено влияние факторов на уровни локальных показателей эффективности (рентабельности, оборачиваемости) в выборочной совокупности торговых предприятий по целевым группам, в процессе стохастического исследования связи между результативными и факторными признаками с помощью корреляционно-регрессионного анализа. Определены критерии и обоснована система показателей разработанного методического инструментария комплексной интегральной оценки эффективности управления финансовыми ресурсами на предприятиях розничной торговли на разных этапах движения и трансформации финансовых ресурсов с учетом иерархических уровней организационной структуры управления предприятием: оперативного, тактического, стратегического.

Bliznuk O. P., Goprynchenko A. P. Evaluation of Efficiency of the Financial Resources Management in Retail Trade Enterprises in Ukraine

The purpose of this paper is the implementation of a comprehensive evaluation of the effectiveness of financial management in retail through a systematic approach that provides a holistic view of the level of effectiveness of such control in the process of movement and transformation of financial resources at the stages of formation, distribution, reproduction and use; on operational, tactical and strategic levels of management of the company with the help of a reasonable system of economic indicators. The analysis of the effectiveness of financial resources for the enterprises of Ukraine was conducted; the main economic activity is the wholesale and retail trade, repair of motor vehicles and motorcycles for the 2008 - 2012 years period; as well as on the basis of the generated and surveyed selective sum-total of retail food trade. The influence of factors on the levels of local performance indicators (profitability, turnover) in a selective sum-total of commercial enterprises to target groups in the study of the relationship between the stochastic and productive factor variables using regression analysis was found. The criteria was defined and the system of indices of the developed methodological tools of the complex integral evaluation of the effectiveness of financial management in the retail outlets at different stages of the movement and transformation of financial resources, taking into account the hierarchical levels of the organizational structure of the enterprise management: operational, tactical and strategic.

Keywords: financial resources, assessment of the effectiveness of management, retail

Pic.: 6. **Tabl.:** 4. **Formulae:** 6. **Bibl.:** 18.

Ключевые слова: *финансовые ресурсы, оценка эффективности управления, розничная торговля*

Рис.: 6. **Табл.:** 4. **Формул.:** 6. **Библ.:** 18.

Близнак Оксана Павловна – кандидат экономических наук, доцент, профессор, кафедра финансов, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

Email: bliznukoksanap@mail.ru

Горпинченко Анастасия Павловна – аспирант, кафедра финансов, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

Email: nastyaestet@rambler.ru

Bliznuk Oksana P. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor, Department of Finance, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (vul. Klochkivska, 333, Kharkiv, 61051, Ukraine)

Email: bliznukoksanap@mail.ru

Goprynchenko Anastasiya P. – Postgraduate Student, Department of Finance, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (vul. Klochkivska, 333, Kharkiv, 61051, Ukraine)

Email: nastyaestet@rambler.ru

Постановка проблеми. Управління фінансовими ресурсами торговельного підприємства є складною системою, яка синтезує процеси прийняття і реалізації управлінських рішень, спрямованих на оптимальне формування, раціональне розміщення, ефективне використання, розширене відтворення та нарощення фінансового потенціалу підприємства з метою досягнення поставлених ним стратегічних, тактичних і оперативних цілей, забезпечення його стійкого функціонування і подальшого розвитку з урахуванням впливу чинників мінливого зовнішнього середовища.

Системний підхід набуває актуальності під час прийняття, обґрунтування та оцінки управлінських рішень, формування довгострокових та поточних цілей фінансової діяльності та вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення. В даному контексті пріоритетним завданням суб'єктів господарювання стає розробка та впровадження збалансованої системи комплексної оцінки ефективності та результативності фінансової стратегії та фінансової політики на етапах їх формування та реалізації.

Окремі локальні економічні показники і коефіцієнти, за допомогою яких на більшості підприємств торгівлі здійснюється оцінка процесів формування та використання фінансових ресурсів, у сучасних умовах не дають цілісного уявлення про рівень ефективності управління фінансовими ресурсами та не відповідають вимогам комплексності і системності фінансово-економічного аналізу. Системна методологія оцінки є найбільш впорядкованою та надійною основою для управління складними процесами фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства, яка дозволяє розкривати й аналізувати складові компоненти системи і послідовно поєднувати їх один з одним.

Враховуючи вищевикладене, актуальним завданням на сьогодні стає розробка обґрунтованого методичного інструментарію комплексної інтегральної оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами в підприємствах роздрібною торгівлі з урахуванням етапів їх трансформації: формування, розміщення, використання та відтворення, на оперативному, тактичному та стратегічному рівнях управлінської діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії управління фінансовими ресурсами підприємств та розробку науково-методичних підходів до оцінки ефективності їх формування, інвестування та використання зробили зарубіжні і вітчизняні вчені-економісти, а саме: А. Бернштейн [3], Ю. Бригхем,

М. Эргхардт [4], С. Майерс, Н. Майлуф, Ф. Модільяні, М. Міллер, Д. Коліс, В. Монтгомери [5], Е. Нікбахт, А. Гропеллі [6], Ф. Фабоззі [7], Р. Холт, Дж. К. Ван Хорн [8] та ін.

Серед російських та вітчизняних економістів слід відзначити наукові праці таких авторів як М. С. Абрютіна, М. И. Баканов, І. Ю. Бланк, М. Д. Білик, О. Д. Василик, А. В. Грачов, О. Д. Заруба, В. В. Ковальов, М. Н. Крейнина, О. І. Кулинич, Л. А. Лахтіонова [9], Л. О. Лігоненко [10], А. А. Мазаракі [11], К. В. Павлюк, В. Ф. Палій, А. М. Поддєрьогін [12], Р. С. Сайфулін, Е. С. Стоянова, О. О. Терещенко, А. Д. Шеремет та ін.

Значний внесок у розробку системного підходу як методології управління внесли фундаментальні наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених: Р. Акоффа [13], Л. фон Бергаланфі [14], У. Гослінга [15], А. Холла [16], В. Г. Афанасьєва, А. І. Берга, І. В. Блауберга, О. О. Богданова, О. В. Кустовської, С. Л. Чернишова, Р. А. Фатхутдінова [17] та ін.

Водночас, на наш погляд, в економічній літературі недостатньо дослідженими залишаються питання використання системного підходу до формування методології та розробки методичного інструментарію економічної оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання як цілісної системи, підпорядкованої єдиній фінансовій і генеральній стратегії функціонування та розвитку підприємства.

Ціллю статті є здійснення комплексної оцінки ефективності системи управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібною торгівлі на етапах їх формування (мобілізації), розміщення (інвестування), використання та відтворення (повернення) за допомогою обґрунтованої системи показників на основі обстеженої вибіркової сукупності підприємств роздрібною торгівлі продовольчими товарами та за видом економічної діяльності в Україні: оптова та роздрібною торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів.

Виявлення впливу чинників на рівні локальних показників ефективності (рентабельності, оборотності) у вибірковій сукупності торговельних підприємств за цільовими групами, у процесі стохастичного дослідження зв'язку між результативними та факторними ознаками за допомогою кореляційно-регресійного аналізу.

Визначення критеріїв та обґрунтування системи показників методичного інструментарію комплексної інтегральної оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібною торгівлі на різ-

них етапах руху та трансформації фінансових ресурсів та з урахуванням ієрархічних рівнів організаційної структури управління підприємством: оперативного, тактичного, стратегічного.

Основні результати дослідження. Ефективність діяльності будь-якого суб'єкта господарювання в сучасних умовах визначається через комплексну оцінку за допомогою системи взаємопов'язаних показників і коефіцієнтів, які відображають ефективність функціонування системи управління його фінансовими ресурсами на етапах їх формування, розподілу, використання, відтворення та повернення.

В економічних працях науковців переважає думка, що серед основних показників оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств важливе місце посідають показники ефективності використання їх фінансових ресурсів, що відображають швидкість (прискорення або уповільнення) руху капіталу (обертання коштів)

та його віддачу у вигляді доходу, валового, операційного або чистого прибутку.

У світовій практиці широкого застосування набув узагальнюючий показник міри ефективності використання капіталу – його прибутковість (дохідність, рентабельність) [9].

Аналіз ключових індикаторів ефективності використання фінансових ресурсів підприємств України, основним видом економічної діяльності яких є оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (відповідно до ДК 009:2010, КВЕД-2010) за період 2008 – 2012 рр., засвідчив наступну тенденцію: протягом 2008 – 2011 рр. спостерігалася позитивна динаміка показників рентабельності використання загального та власного капіталу, рентабельності продажу та операційної діяльності підприємств, а в 2012 р. – відбулося їх зниження порівняно з попереднім періодом (2010 – 2011 рр.) (табл. 1, рис. 1).

Таблиця 1

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємствами України за видом економічної діяльності: оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів за період 2008 – 2012 рр.

Показник	Рік					
	2008	2009	2010	2011	2012	Зміни 2012 до 2008, (+, -)
<i>I. Показники рентабельності, (%)</i>						
Чиста рентабельність загального капіталу	-5,043	-1,946	0,937	1,343	0,021	+ 5,064
Чиста рентабельність власного капіталу	-48,074	-19,236	9,271	12,547	0,201	+ 48,275
Чиста рентабельність продажу	-2,421	-1,177	0,547	0,726	0,013	+ 2,433
Рентабельність операційної діяльності	-0,036	0,845	1,689	2,578	1,778	+ 1,813
<i>II. Показники ділової активності, (коэф., дні)</i>						
Коефіцієнт оборотності загального капіталу, об.	2,084	1,653	1,713	1,849	1,606	-0,477
Термін 1 обороту в днях	175	221	213	197	227	+ 52
Коефіцієнт оборотності власного капіталу, об.	19,861	16,342	16,955	17,276	15,716	-4,145
Термін 1 обороту в днях	18	22	22	21	23	+ 5
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	2,343	1,851	1,918	2,085	1,801	-0,542
Термін 1 обороту в днях	156	197	190	175	203	+ 47
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, об.	2,686	2,126	2,173	2,290	1,959	-0,727
Термін 1 обороту в днях	136	172	168	159	186	+ 50
Коефіцієнт оборотності товарних запасів, об.	12,694	10,496	11,272	11,569	9,612	-3,082
Термін 1 обороту в днях	29	35	32	32	38	+ 9
Фондовіддача необоротних активів, коэф.	9,809	7,827	8,509	10,128	9,453	-0,356
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,116	3,207	3,336	3,786	3,320	-0,796
Термін 1 обороту в днях	89	114	109	96	110	+ 21
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,351	2,601	2,623	2,864	2,515	-0,835
Термін 1 обороту в днях	109	140	139	127	145	+ 36

Джерело: Розраховано авторами на основі даних [1–2]

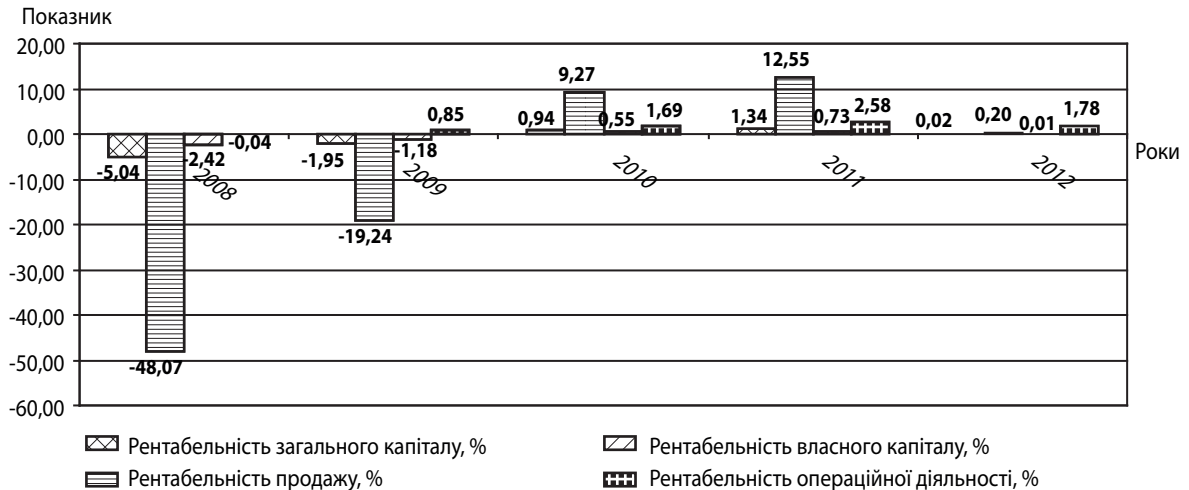

Рис. 1. Динаміка показників рентабельності підприємств України за видом економічної діяльності: оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів за період 2008 – 2012 рр.

Джерело: Побудовано авторами на основі табл. 1 та даних [1–2]

Слід зауважити, що протягом 2008 – 2009 рр. використання фінансових ресурсів на досліджуваних підприємствах характеризувалося збитковою діяльністю, а в період 2009 – 2010 рр. спостерігалось незначне підвищення рентабельності загального (0,94 – 1,34%), власного капіталу (9,27 – 12,55%), рентабельності продажу (0,55 – 0,73%), операційної діяльності (1,69 – 2,58%).

Аналіз розрахованих показників ділової активності підприємств України, основним видом економічної діяльності яких є оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів за період 2008 – 2012 рр., виявив тенденцію до зниження швидкості обертання загального, власного та позикового капіталу, оборотних активів, запасів, дебіторської та кредиторської заборгованостей, фондівіддача необоротних активів порівняно з базовим 2008 р. та засвідчили незначне прискорення їх оборотності в період з 2009 по 2011 рік. Проте вже в 2012 році спостерігалось уповільнення обертання коштів майже за усіма

показниками ділової активності та збільшення середньої тривалості одного обороту в днях (табл. 1, рис. 2).

З метою більш ретельного та об'єктивного дослідження чинників, що вплинули на ефективність діяльності та використання фінансових ресурсів на торговельних підприємствах, зокрема на рівень рентабельності (прибутковості) різних складових частин їх капіталу, було сформовано та обстежено вибіркочну сукупність з 32-х підприємств роздрібною торгівлі продовольчими товарами, що розташовані в м. Харкові та Харківській табл.

Основними ознаками групування обрано вид економічної діяльності підприємства та розмір його загального інвестованого капіталу, відповідно до якого вибіркочну сукупність поділено на 2 основні групи: 1) торговельні мережі (великі, середні) та 2) підприємства, що не є торговельними мережами (середні, дрібні) з метою забезпечення внутрішньої однорідності групувань, що є однією з важливих вимог під час їх побудови.

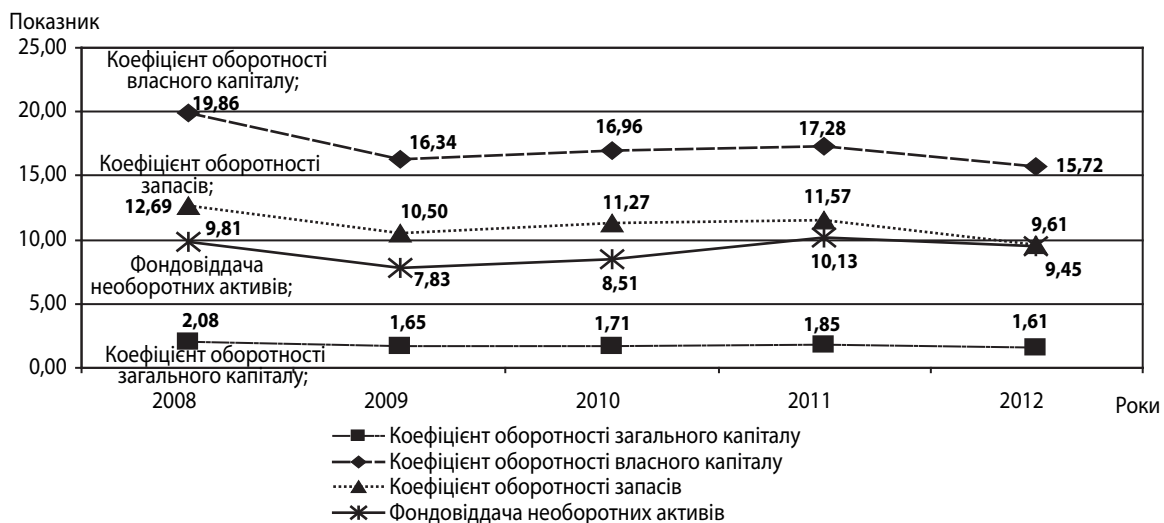

Рис. 2. Динаміка показників ділової активності підприємств України за видом економічної діяльності: оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів за період 2008 – 2012 рр.

Джерело: Побудовано авторами на основі табл. 1 та даних [1–2]

Розраховані показники варіації засвідчили достатню однорідність вибіркової сукупності торговельних підприємств за обраними ознаками, коефіцієнт варіації за кожною підгрупою не перевищує 33 %. Такий підхід дозволяє визначити загальні риси, характерні для якісно однорідних суб'єктів досліджуваної сукупності, та виявити законо-

мірності і тенденції їх розвитку всередині кожної групи та в цілому за вибіркою [18].

Результати розрахунків показників рентабельності (прибутковості) використання загального, власного та оборотного капіталу підприємствами роздрібною торгівлю вибіркової сукупності за період 2008 – 2012 рр. наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка рентабельності використання фінансових ресурсів підприємствами роздрібною торгівлю вибіркової сукупності за період 2008–2012 рр.

Групи підприємств роздрібною торгівлю		Рік	2008	2009	2010	2011	2012	Зміни 2012 до 2008, % (+, -)
<i>(У₁) 1. Валова рентабельність загального інвестованого капіталу, %</i>								
1. Торговельні мережі	1.1. Великі	4,82	5,18	6,40	6,94	7,40	+ 2,58	
	1.2. Середні	10,58	9,39	8,99	7,96	7,51	-3,07	
	За групою 1	4,93	5,27	6,45	6,96	7,40	+ 2,47	
2. Підприємства, що не є торговельними мережами	2.1. Середні	30,22	27,60	20,96	26,10	24,45	-5,77	
	2.2. Дрібні	28,94	24,67	23,77	26,01	27,35	-1,59	
	За групою 2	30,02	27,15	21,37	26,09	24,86	-5,15	
За вибіркою		5,01	5,33	6,49	7,01	7,44	+ 2,43	
<i>(У₂) 2. Чиста рентабельність загального інвестованого капіталу, %</i>								
1. Торговельні мережі	1.1. Великі	-2,34	-0,98	0,91	1,97	1,58	+ 3,92	
	1.2. Середні	2,18	1,53	3,44	5,32	4,72	+ 2,53	
	За групою 1	-2,25	-0,94	0,96	2,04	1,64	+ 3,89	
2. Підприємства, що не є торговельними мережами	2.1. Середні	-2,45	-0,84	2,05	2,99	2,19	+ 4,64	
	2.2. Дрібні	-1,93	-1,78	-0,24	2,70	1,10	+ 3,03	
	За групою 2	-2,37	-0,99	1,72	2,95	2,03	+ 4,40	
За вибіркою		-2,25	-0,94	0,96	2,04	1,65	+ 3,90	
<i>(У₃) 3. Чиста рентабельність власного капіталу, %</i>								
1. Торговельні мережі	1.1. Великі	-11,21	-4,44	4,39	10,35	8,15	+ 19,36	
	1.2. Середні	14,88	9,51	16,81	22,82	19,78	+ 4,90	
	За групою 1	-10,85	-4,24	4,63	10,65	8,43	+ 19,28	
2. Підприємства, що не є торговельними мережами	2.1. Середні	-5,57	-2,01	5,22	7,76	5,83	+ 11,40	
	2.2. Дрібні	-8,04	-7,51	-1,03	10,52	4,14	+ 12,17	
	За групою 2	-5,80	-2,52	4,64	8,04	5,65	+ 11,45	
За вибіркою		-10,82	-4,23	4,63	10,64	8,41	+ 19,24	
<i>(У₄) 4. Операційна рентабельність оборотного капіталу, %</i>								
1. Торговельні мережі	1.1. Великі	-0,03	7,56	15,61	26,01	17,40	+ 17,44	
	1.2. Середні	26,02	22,30	25,55	26,41	18,84	-7,18	
	За групою 1	0,93	8,08	15,95	26,03	17,45	+ 16,52	
2. Підприємства, що не є торговельними мережами	2.1. Середні	7,63	9,71	6,44	18,38	10,17	+ 2,54	
	2.2. Дрібні	-11,03	-1,86	-3,42	-0,44	0,37	+ 11,40	
	За групою 2	4,43	7,77	4,84	15,36	8,59	+ 4,16	
За вибіркою		0,94	8,08	15,90	25,98	17,41	+ 16,47	

Джерело: Розраховано авторами на основі даних фінансової звітності обстеженої вибіркової сукупності з 32-х підприємств роздрібною торгівлю України

Динаміку рівнів рентабельності підприємств роздрібною торгівлі вибіркової сукупності за групами, що відносяться до торговельних мереж та не відносяться до торговельних мереж, представлено на рис. 3 – 4.

Порівняльний аналіз рівнів рентабельності, які характеризують прибутковість використання фінансових ресурсів на підприємствах роздрібною торгівлі в розрізі окремих груп та підгруп, свідчить про переважно позитивну динаміку локальних показників рентабельності використання капіталу в період 2008 – 2011 рр. та їх незначне зниження в 2012 році.

У групі підприємств роздрібною торгівлі, що відносяться до торговельних мереж, найбільш високим виявився рівень операційної рентабельності оборотного капіталу (26,3 % в 2011 р.), а у групі підприємств, що не відносяться до торговельних мереж, – рівень валової рентабельності

загального капіталу (26,09 % в 2011 р.). І в першій, і у другій групі найнижчий рівень спостерігався за показником чистої рентабельності загального інвестованого капіталу (рис. 3 – 4).

З метою виявлення впливу окремих чинників на рівні локальних показників рентабельності у вибіркової сукупності торговельних підприємств, було проведено стохастичне дослідження зв'язку між рівнями рентабельності використання капіталу та чинниками, що на них вплинули протягом аналізованого періоду, за допомогою кореляційно-регресійного аналізу, який дозволив оцінити форму, напрям і щільність такого зв'язку.

Обрані для кореляційно-регресійного аналізу факторні ознаки згруповано у такі цільові групи: 1) показники динаміки товарообороту і капіталу ($X_1 - X_4$); 2) показники структури капіталу, фінансової стійкості і ліквідності ($X_5 - X_{17}$); 3) показни-

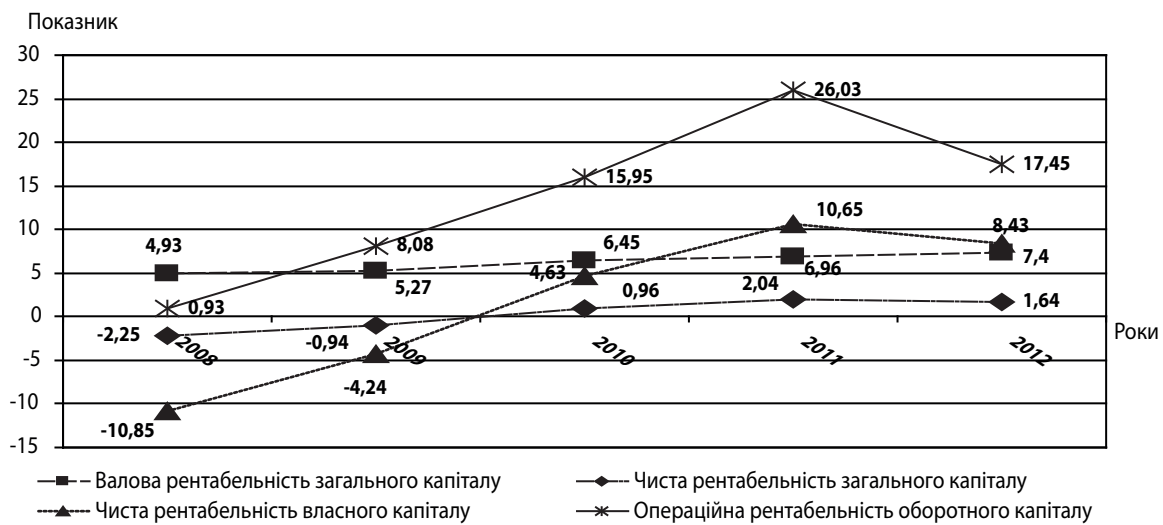

Рис. 3. Динаміка рівнів рентабельності підприємств торгівлі вибіркової сукупності, що відносяться до групи торговельних мереж

Джерело: Побудовано авторами на основі табл. 2

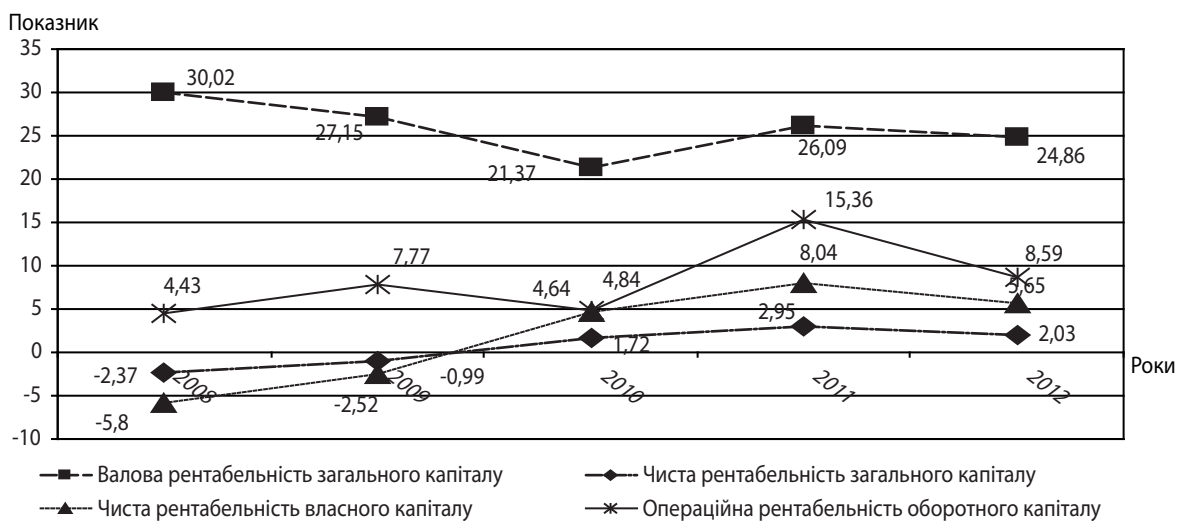

Рис. 4. Динаміка рівнів рентабельності підприємств торгівлі вибіркової сукупності у групі, що не відносяться до торговельних мереж

Джерело: Побудовано авторами на основі табл. 2

ки ділової активності (оборотності різних складових активів і капіталу) ($X_{18} - X_{27}$). В якості результативних ознак обрано локальні показники рентабельності капіталу (Y_1, Y_2, Y_3, Y_4), які свідчать про ефективність використання (віддачу) його складових частин протягом досліджуваного періоду (2008 – 2012 рр.).

За результатами дослідження виявлено, що склад чинників та їх вплив на результативні ознаки, які враховано при побудові багатофакторних моделей рентабельності капіталу, різняться за групами підприємств вибіркової сукупності та періодами (роками) їх фінансово-господарської діяльності.

Так, зокрема, на валову рентабельність загального інвестованого капіталу (Y_1) в першій групі підприємств, що відносяться до групи торговельних мереж, у 2012 році найбільший вплив мали: X_{16} – частка запасів в оборотних активах; X_2 – індекс змін середньорічної величини загального капіталу; X_4 – індекс змін середньорічної величини позикового капіталу; X_7 – питома вага довгострокових зобов'язань; X_{12} – коефіцієнт покриття; X_5 – коефіцієнт автономії. Множинний коефіцієнт лінійної кореляції $R_{yx1...xn} = 0,959$.

Рівняння багатофакторної моделі регресії, отримане в результаті покрокового регресійного аналізу, має вигляд:

$$Y_1 (1 \text{ гр}) = 23,1 - 141,8X_{16} + 42,3X_2 - 22,73X_4 + 13,2X_7 - 10,2X_{12} + 11,4X_5, \quad (1)$$

На чисту рентабельність власного капіталу (Y_3) в першій групі підприємств у 2012 році вплинули: X_6 – питома вага короткострокових та поточних зобов'язань в капіталі; X_5 – коефіцієнт автономії; X_{12} – коефіцієнт покриття; X_{20} – коефіцієнт оборотності перманентного капіталу; X_{17} – частка власних оборотних коштів у покритті запасів; X_2 – індекс змін середньорічної величини загального капіталу. Множинний коефіцієнт лінійної кореляції $R_{yx1...xn} = 0,913$. Рівняння багатофакторної моделі регресії, отримане в результаті покрокового регресійного аналізу, має вигляд:

$$Y_3 (1 \text{ гр}) = 83,9 - 2,23X_6 - 46,1X_5 + 12,2X_{12} + 2,37X_{20} - 4,32X_{17} - 71,71X_2, \quad (2)$$

На чисту рентабельність загального капіталу (Y_2) у другій групі підприємств у 2012 році вплинули: X_{23} – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; X_3 – індекс змін середньорічної величини власного капіталу; X_{27} – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; X_{18} – коефіцієнт оборотності загального капіталу; X_{21} – коефіцієнт оборотності позикового капіталу; X_{24} – фондоддача необоротних активів. Множинний коефіцієнт лінійної кореляції $R_{yx1...xn} = 0,979$. Рівняння багатофакторної моделі регресії, отримане в результаті покрокового регресійного аналізу, має вигляд:

$$Y_2 (2 \text{ гр}) = -6,9 - 7,31X_{23} + 7,23X_3 - 2,52X_{27} + 24,25X_{18} + 5,98X_{21} - 2,68X_{24}, \quad (3)$$

На чисту рентабельність власного капіталу (Y_3) в другій групі підприємств, у 2012 році вплинули: X_{10} – індекс постійного активу; X_8 – коефіцієнт фінансового ризику; X_{22} – коефіцієнт оборотності короткострокового позикового капіталу; X_{26} – коефіцієнт оборотності запасів; X_{18} – коефіцієнт оборотності загального капіталу; X_{20} – коефіцієнт оборотності

перманентного капіталу. Множинний коефіцієнт лінійної кореляції $R_{yx1...xn} = 0,978$. Рівняння багатофакторної моделі регресії, отримане в результаті покрокового регресійного аналізу, має вигляд:

$$Y_3 (2 \text{ гр}) = 14,45 + 40,98X_{10} - 11,59X_8 - 49,89X_{22} - 4,34X_{26} + 203,3X_{18} - 34,15X_{20}, \quad (4)$$

Оцінка достовірності, надійності та значущості математичних моделей здійснювалася за допомогою t -критерію Ст'юдента та F -критерію Фішера.

За результатами регресійного аналізу зроблено висновок про високу залежність рівнів рентабельності (прибутковості) капіталу торговельних підприємств від інших показників ефективності, які відображають швидкість руху та обертання коштів і характеризують інтенсивність використання фінансових ресурсів підприємства. Тобто поряд з віддачею капіталу у вигляді грошового потоку (валового, операційного, чистого прибутку), який генерується різними частинами капіталу, інтенсивність та швидкість його обертання є другим найважливішим показником оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання.

У процесі дослідження вибіркової сукупності підприємств роздрібною торгівлі розраховано та проаналізовано показники обертання загального, власного, оборотного капіталу, товарних запасів, дебіторської та кредиторської заборгованостей у вигляді коефіцієнтів оборотності та тривалості 1 обороту в днях. За результатами аналізу зроблено висновок про більш високу динаміку обертання коштів у середніх підприємствах 1-ї групи (торговельні мережі) та в 2-й групі підприємств, що не відносяться до торговельних мереж. У 2011 році спостерігалася найбільш інтенсивне обертання капіталу та його складових частин в усіх досліджуваних групах торговельних підприємств. Уповільнення руху коштів за більшістю показників оборотності капіталу відбулося в 2012 році порівняно з попереднім 2011 роком (рис. 5).

Слід зауважити, що локальні показники рентабельності та оборотності використання капіталу підприємств торгівлі не дають можливості комплексно і всебічно оцінити ефективність управління фінансовими ресурсами на конкретному підприємстві. В даному контексті важливим напрямом удосконалення механізму управління торговельним підприємством є впровадження системного підходу до управління його фінансовими ресурсами та розробка на цій основі комплексної системи фінансово-економічної оцінки ефективності такого управління.

Загальна система управління фінансовими ресурсами в торговельному підприємстві повинна базуватися на основних підходах, що виділяються в теорії та практиці управління, а саме: **системному, процесному і ситуаційному** [13]. Р. А. Фатхутдінов визначає системний підхід до управління як підхід, при якому будь-яка система (об'єкт) розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, що мають «вхід» (мета), «вихід», зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотний зв'язок і «процес» у системі [17].

У структурі системи управління фінансовими ресурсами торговельного підприємства, на наш погляд, можна виділити такі базові взаємопов'язані процеси, які перетворюють «вхід» у «вихід» і забезпечують трансформа-

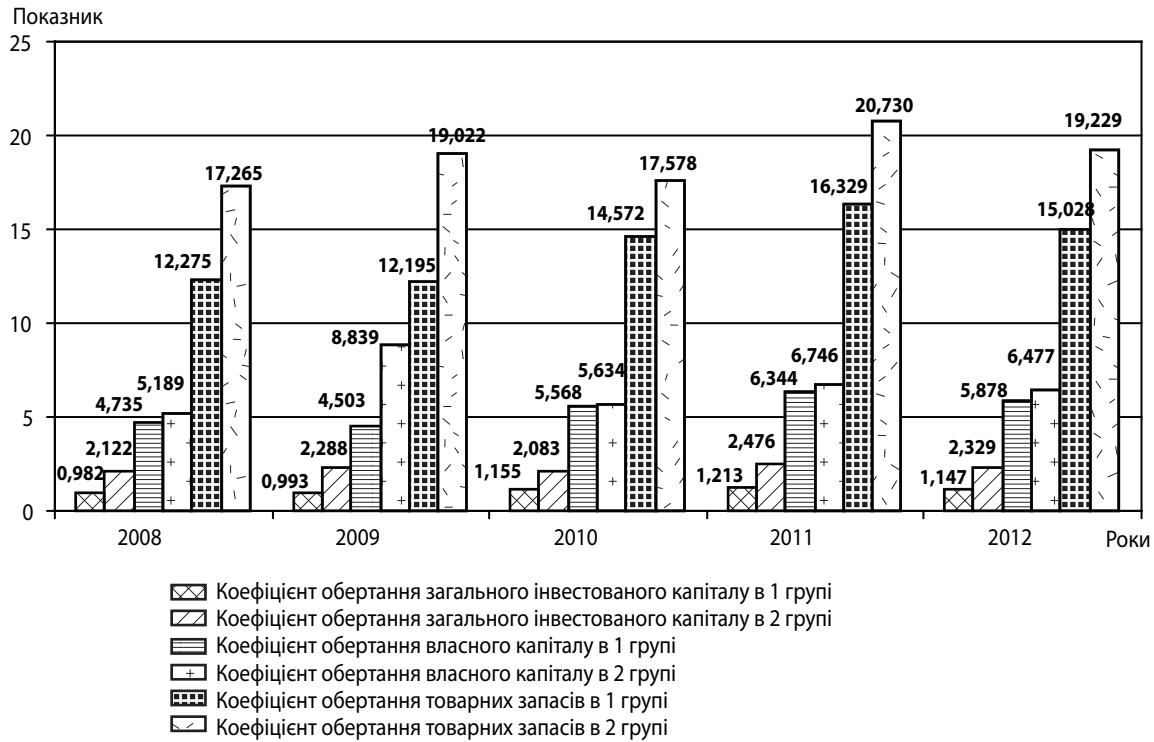

Рис. 5. Динаміка коефіцієнтів оборотності загального, власного капіталу та запасів підприємств торгівлі вибіркової сукупності за групами

Джерело: Побудовано авторами на основі даних обстеженої вибіркової сукупності з 32-х підприємств роздрібної торгівлі України

цію фінансових ресурсів у системі: 1) процеси, пов'язані з формуванням та мобілізацією фінансових ресурсів з різних джерел (власних, позикових, залучених); 2) процеси, пов'язані з розміщенням (інвестуванням) фінансових ресурсів в активи підприємства (необоротні та оборотні); 3) процеси, пов'язані з використанням фінансових ресурсів (вкладених в активи) у процесі операційної, інвестиційної, фінансової діяльності торговельного підприємства; 4) процеси, пов'язані з відтворенням (поверненням) фінансових ресурсів на розширеній основі, що забезпечують капіталізацію торговельного підприємства (зростання його ринкової вартості); 5) процеси, пов'язані з новими вкладеннями фінансових ресурсів у господарську діяльність торговельного підприємства.

У відповідності з визначеними пріоритетами та ієрархією організаційної структури в управлінні фінансовими ресурсами торговельних підприємств можна виділити три основні рівні управління – стратегічний (генеральний), тактичний (функціональний) та оперативний (короткотерміновий).

Отже, спираючись на системний, процесний та ситуаційний підходи, враховуючи ієрархію організаційної структури в управлінні підприємством, нами розроблено матрицю цільових показників (індексів) інтегральної оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібної торгівлі (табл. 3).

За допомогою запропонованого методичного інструментарію можна здійснювати комплексну інтегральну оцінку ефективності управлінських дій щодо фінансових ресурсів на оперативному, тактичному, стратегічному рівнях на різних етапах трансформації фінансових ресурсів на

торговельному підприємстві: у процесі їх формування, розміщення, використання та відтворення.

Локальні цільові показники (коефіцієнти) ефективності управління фінансовими ресурсами розраховуються у вигляді індексів, які відображають рівень відповідності їх фактичних значень еталонним (рекомендованим нормативам, оптимальним значенням у групах та підгрупах підприємств). Для показників, позитивна тенденція яких проявляється в збільшенні абсолютного значення, застосовується нормалізуюча функція:

$$K_i = \frac{X_{ij}}{P_{opt}} \rightarrow \max. \quad (5)$$

Якщо позитивна динаміка показника полягає у зменшенні його значення, застосовується нормалізуюча функція:

$$K_i = \frac{P_{opt}}{X_{ij}} \rightarrow \min, \quad (6)$$

де K_i – локальний індекс цільового показника (коефіцієнта);

X_{ij} – цільовий показник (коефіцієнт);

P_{opt} – оптимальне (рекомендоване) значення показника.

На основі локальних індексів розраховуються інтегральні індекси фінансової стійкості ($I_{\phi C}$), ліквідності та платоспроможності ($I_{\Lambda \Pi}$), ділової активності ($I_{\Delta A}$), рентабельності (I_p) на оперативному (I_{OE}), тактичному (I_{TE}), стратегічному (I_{CE}) рівнях, які характеризують рівень ефективності управління фінансовими ресурсами у процесі їх руху та трансформації в торговельному підприємстві. Інтегральний індекс ($I_{EY\Phi P}$) є узагальнюючим показником

Таблиця 3

Матриця цільових показників інтегральної оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібно-торгівлі на основі системного підходу (авторська розробка)

Рівні оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами		ЕТАПИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ					
		I. Формування (мобілізація) фінансових ресурсів (власних, позикових, залучених)	II. Розміщення (інвестування) фінансових ресурсів в активи)	III. Використання у процесі операційної, інвестиційної, фінансової діяльності торговельного підприємства	IV. Відтворення (повернення) фінансових ресурсів на розширеній основі (капіталізація)		
Цільові показники	Фінансова стійкість ($I_{\text{ФС}}$)	Ліквідність та платоспроможність ($I_{\text{ЛП}}$)	Ділова активність ($I_{\text{ДА}}$)	Рентабельність ($I_{\text{Р}}$)			
Оперативна ефективність, $I_{\text{ОЕ}}$ $I_{\text{ОЕ}} = I_{\text{ФС1}} \cdot I_{\text{ЛП1}} \cdot I_{\text{ДА1}} \cdot I_{\text{Р1}}$	$I_{\text{ФС1}}$	$I_{\text{ЛП1}}$	$I_{\text{ДА1}}$	$I_{\text{Р1}}$	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт оборотності запасів	Валова рентабельність продажу
					Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Операційна рентабельність продажу
					Частка запасів в оборотних активах	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Рентабельність операційної діяльності
Тактична ефективність, $I_{\text{ТЕ}}$ $I_{\text{ТЕ}} = I_{\text{ФС2}} \cdot I_{\text{ЛП2}} \cdot I_{\text{ДА2}} \cdot I_{\text{Р2}}$	$I_{\text{ФС2}}$	$I_{\text{ЛП2}}$	$I_{\text{ДА2}}$	$I_{\text{Р2}}$	Коефіцієнт маневреності власного (перманентного) капіталу	Коефіцієнт оборотності перманентного капіталу	Валова рентабельність загального капіталу
					Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу	Коефіцієнт оборотності загального позикового капіталу	Операційна рентабельність оборотного капіталу
					Коефіцієнт структури залученого капіталу	Коефіцієнт оборотності оборотних активів в капіталі	Чиста рентабельність продажу
Стратегічна ефективність, $I_{\text{СЕ}}$ $I_{\text{СЕ}} = I_{\text{ФС3}} \cdot I_{\text{ЛП3}} \cdot I_{\text{ДА3}} \cdot I_{\text{Р3}}$	$I_{\text{ФС3}}$	$I_{\text{ЛП3}}$	$I_{\text{ДА3}}$	$I_{\text{Р3}}$	Коефіцієнт автономії (незалежності)	Коефіцієнт оборотності загального капіталу	Чиста рентабельність загального капіталу
					Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Чиста рентабельність власного капіталу
					Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля)	Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	Чиста рентабельність необоротних активів
Інтегральний індекс, $I_{\text{ЕФР}}$ $I_{\text{ЕФР}} = I_{\text{ОЕ}} \cdot I_{\text{ТЕ}} \cdot I_{\text{СЕ}}$	$I_{\text{ФС}}$	$I_{\text{ЛП}}$	$I_{\text{ДА}}$	$I_{\text{Р}}$	$K_i = \frac{P_{\text{opt}}}{X_{ij}} \rightarrow \min$ $K_j = \frac{X_{ij}}{P_{\text{opt}}} \rightarrow \max$	$K_i = \frac{X_{ij}}{P_{\text{opt}}} \rightarrow \max$	$K_i = \frac{X_{ij}}{P_{\text{opt}}} \rightarrow \max$

оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами в торговельному підприємстві на усіх ієрархічних рівнях організаційної структури управління в системі розширеного відтворення.

З метою формалізації процедури ідентифікації й інтерпретації результатів аналізу, було розроблено шкалу оцінки рівня інтегрального індексу ефективності управління фінансовими ресурсами для окремого торговельного підприємства: $I_{EУФР} < 0$ – неефективне управління; $I_{EУФР} \in [0; 0,5]$ – дуже низька ефективність; $I_{EУФР} \in [0,51; 0,75]$ – низька ефективність; $I_{EУФР} \in [0,76; 0,99]$ – недостатня ефективність; $I_{EУФР} \in [1; 1,25]$ – достатня ефективність; $I_{EУФР} > 1,25$ – висока ефективність управління фінансовими ресурсами на підприємстві.

Практичну апробацію розробленого методичного інструментарію інтегральної оцінки ефективності управ-

ління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібно-ї торгівлі на основі системного підходу здійснено на вибірковій сукупності з 32-х підприємств роздрібно-ї торгівлі продовольчими товарами, що розташовані в м. Харкові та Харківській обл. (табл. 4, рис. 6).

Аналіз результатів проведених розрахунків (див. табл. 4, рис. 6) свідчить, що за досліджуваний період (2008 – 2012 рр.) найвищий рівень ефективності управління фінансовими ресурсами у всіх групах та підгрупах вибіркової сукупності торговельних підприємств спостерігався в 2011 році. В розрізі досліджуваних груп та підгруп більш високий рівень інтегрального індексу ефективності протягом аналізованого періоду відзначено в підгрупах середніх торговельних підприємств першої та другої груп вибіркової сукупності. Найнижчий рівень ефективності зафіксований в підгрупі дрібних підприємств, що не відносяться до торговельних

Таблиця 4

Інтегральна оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібно-ї торгівлі вибіркової сукупності

Групи підприємств роздрібно-ї торгівлі		Рік					За період 2008 – 2012
		2008	2009 рік	2010	2011	2012	
1		2	3	4	5	6	7
<i>1. Індекс оперативної ефективності управління фінансовими ресурсами, ІОЕ</i>							
1. Торговельні мережі	1.1. Великі	0,595	0,771	0,905	1,025	0,524	0,764
	1.2. Середні	0,944	0,926	1,015	1,037	0,937	0,972
	За групою 1	0,644	0,778	0,909	1,025	0,529	0,777
2. Підприємства, що не є торговельними мережами	2.1. Середні	0,991	1,006	0,897	1,102	1,006	1,000
	2.2. Дрібні	1,121	0,530	0,684	0,392	0,411	0,628
	За групою 2	0,901	0,968	0,858	1,097	0,999	0,964
За вибіркою		0,633	0,779	0,909	1,026	0,529	0,775
<i>2. Індекс тактичної ефективності управління фінансовими ресурсами, ІТЕ</i>							
1. Торговельні мережі	1.1. Великі	0,530	0,326	0,797	0,928	0,265	0,569
	1.2. Середні	0,965	0,929	1,049	1,048	0,893	0,977
	За групою 1	0,398	0,339	0,813	0,939	0,276	0,553
2. Підприємства, що не є торговельними мережами	2.1. Середні	0,620	0,711	1,032	1,180	1,082	0,925
	2.2. Дрібні	-0,021	-0,417	-0,519	-0,928	-0,353	-0,447
	За групою 2	0,629	0,658	0,958	1,131	1,046	0,884
За вибіркою		0,398	0,340	0,814	0,940	0,277	0,554
<i>3. Індекс стратегічної ефективності управління фінансовими ресурсами, ІСЕ</i>							
1. Торговельні мережі	1.1. Великі	0,052	0,293	0,645	0,836	0,757	0,516
	1.2. Середні	0,711	0,657	0,884	1,017	0,900	0,834
	За групою 1	0,061	0,296	0,649	0,842	0,760	0,522
2. Підприємства, що не є торговельними мережами	2.1. Середні	0,439	0,647	0,957	1,111	0,989	0,829
	2.2. Дрібні	0,369	0,478	0,759	1,084	0,617	0,661
	За групою 2	0,484	0,888	0,976	1,093	0,589	0,806
За вибіркою		0,076	0,312	0,667	0,861	0,778	0,539

Закінчення табл. 4

		1	2	3	4	5	6	7
4. Інтегральний індекс ефективності управління фінансовими ресурсами, ІЕУФР								
1. Торговельні мережі	1.1. Великі	0,453	0,674	0,764	0,913	0,551	0,671	
	1.2. Середні	0,845	0,813	0,961	1,002	0,886	0,902	
	За групою 1	0,626	0,676	0,773	0,919	0,553	0,709	
2. Підприємства, що не є торговельними мережами	2.1. Середні	1,043	0,960	0,955	1,126	1,021	1,021	
	2.2. Дрібні	-0,387	-0,128	0,402	-0,037	0,048	-0,020	
	За групою 2	0,962	0,550	0,919	1,099	0,545	0,815	
За вибіркою		0,628	0,682	0,779	0,925	0,558	0,715	

Джерело: Розраховано авторами на основі даних фінансової звітності обстеженої вибіркової сукупності з 32-х підприємств роздрібно торгівлі України

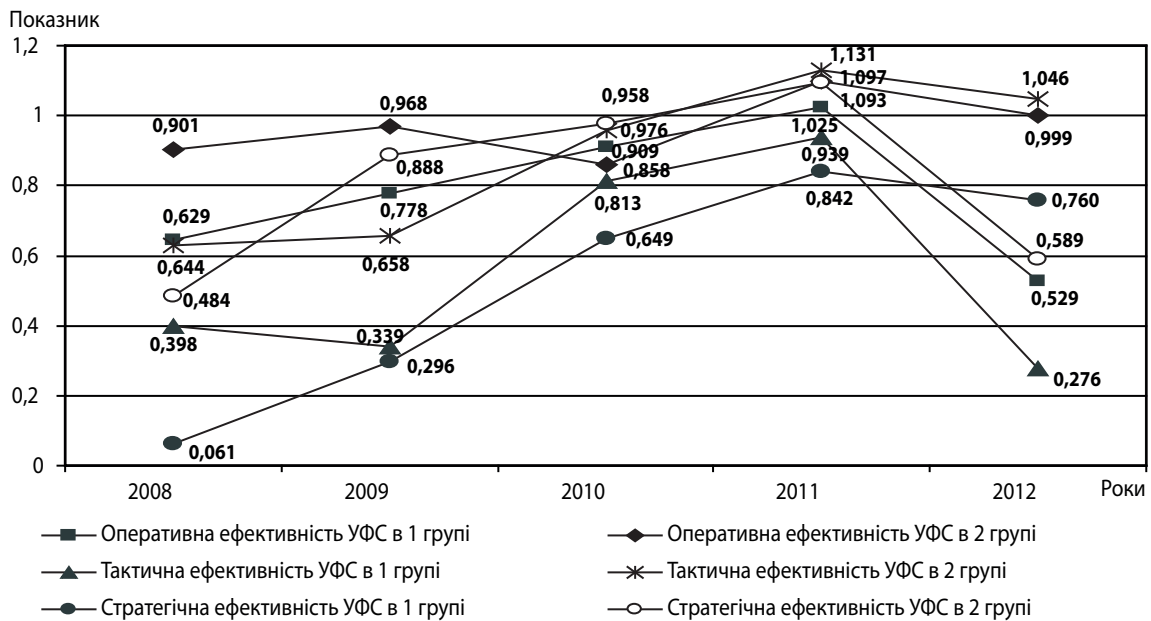

Рис. 6. Ефективність управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібно торгівлі вибіркової сукупності

Джерело: Побудовано авторами на основі власних розрахунків

мереж.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що сучасна теорія і практика управління вимагає створення нових, ефективних науково-методичних підходів до оцінки ефективності управління усіма сферами та напрямками фінансово-господарської діяльності підприємств, зокрема, формуванням та використанням їх фінансових ресурсів, на основі системності та комплексності прийняття і реалізації управлінських рішень.

У сучасних умовах пріоритетним завданням суб'єктів господарювання стає розробка та впровадження збалансованої системи комплексної оцінки ефективності та результативності фінансової стратегії та фінансової політики на етапах їх формування та реалізації. В даному контексті актуальним на сьогодні завданням стає розробка та реалізація обґрунтованого методичного інструментарію комплексної інтегральної оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами, у тому числі, на підприємствах роздрібно

торгівлі, з урахуванням етапів їх руху та трансформації у процесі формування, розміщення, використання та відтворення на оперативному, тактичному та стратегічному рівнях управлінської діяльності підприємства.

Системна методологія оцінки є найбільш впорядкованою та надійною основою для управління складними процесами фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства, яка дозволяє розкривати й аналізувати складові компоненти системи і послідовно поєднувати їх один з одним.

За допомогою запропонованого у статті методичного інструментарію визначення інтегрального індексу ефективності управління фінансовими ресурсами та розробленої шкали оцінки його рівня з метою ідентифікації й інтерпретації результатів аналізу, стає можливим здійснення комплексної всебічної оцінки ефективності управлінських дій щодо фінансових ресурсів на торговельному підприємстві на усіх ієрархічних рівнях організаційної структури управління в системі розширеного відтворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.org/uk/Noviny/new2013_u/new_u10.html
2. Формування чистого прибутку (збитку) підприємств за видами економічної діяльності // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/fchpr/fchpr_u/fchpr_12_u.htm
3. Bernstein L. A. Financial Statement Analysis: Theory, Application and Interpretation / L. A. Bernstein, J. J. Wild. – McGraw Hill, 2006. – 738 p.
4. Brigham E. F. Financial Management: Theory and Practice / E. F. Brigham, M. C. Ehrhardt. – Thomson South-Western, 2008. – 1074 p.
5. Коллис Д. Дж. Корпоративная стратегия: ресурсный подход / Д. Д. Коллис, В. А. Монтгомери // М. : ЗАО «Вилья-Бизнес», 2007. – 400 с.
6. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гроппеллі; [пер. з англ. В. Ф. Овсієнка та В. Я. Мусієнка]. – К. : Вік; Глобус, 1992. – 383 с.
7. Fabozzi F. J. Financial Management and Analysis / F. J. Fabozzi. – John Wiley & Sons, Inc., 2008. – 1022 p.
8. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Ван Хорн Дж. К.; [пер. с англ.]. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 800 с.
9. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : [монографія] / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
10. Лігоненко Л. О. Фінанси підприємств : [підручник] / Л. О. Лігоненко, Н. М. Гуляєва, Н. А. Гринюк [та ін.]. – К. : КНТЕУ, 2006. – 491 с.
11. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства : [підручник для вузів] / Під ред. проф. Н. М. Ушакової. – К. : Хрещатик, 1999. – 800 с.
12. Фінансовий менеджмент : [підручник] / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.
13. Акофф Р. Искусство решения проблем / Р. Акофф; [пер. с англ. Е. Г. Коваленко]. – М. : Мир, 1982. – 220 с.
14. Bertalanfy L. von. General System Theory. Foundations, Development Applications // Bertalanfy L. von. – N.Y. : Braziller, 1969. – 483 p.
15. Gosling W. The Design of Engineering Systems / W. Gosling. – London : Heywood, 1962.
16. Hall A. D. A Methodology for Systems Engineering / A. D. Hall. – Princeton, 1962. – 346 p.
17. Фатхутдинов Р. А. Стратегический маркетинг / Р. А. Фатхутдинов. – М. : Бизнес-школа «Интел – Синтез», 2008. – 640 с.
18. Лугінін О. Є. Статистика : [підручник] / О. Є. Лугінін, С. В. Білоусова. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 580 с.

REFERENCES

- Akoff, R. Iskusstvo resheniia problem [The art of solving problems]. Moscow: Mir, 1982.
- Bernstein, L. A., and Wild, John J. Financial Statement Analysis: Theory, Application and Interpretation: McGraw Hill, 2006.
- Bringham, E. F., and Ehrhardt, M. C. Financial management: theory and practice: Thomson South-Western, 2008.
- Bertalanfy, L. von. General system theory. Foundations, development applications. New York: Braziller, 1969.
- Fabozzi, F. J. Financial Management and Analysis: John Wiley & Sons, Inc., 2008.
- Finansovyi menedzhment [Financial Management]. Kyiv: KNEU, 2005.
- "Formuvannia chystoho prybutku (zbytku) pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti" [Formation of net income (loss) of enterprises by economic activity]. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/fchpr/fchpr_u/fchpr_12_u.htm
- Fatkhutdinov, R. A. Strategicheskii marketing [Strategic Marketing]. Moscow: Biznes-shkola «Intel-Sintez», 2008.
- Gosling, W. The design of engineering systems. London: Heywood, 1962.
- Hall, A. D. A methodology for systems engineering: Princeton, 1962.
- Kollis, D., and Monthomeri, S. Korporativnaia strategiia: resursnyi podhod [Corporate strategy: resource-based approach]. Moscow: Vilia-Biznes, 2007.
- Lakhtionova, L. A. Finansovyi analiz sub'iektiv hospodariuvannia [Financial analysis of business entities]. Kyiv: KNEU, 2001.
- Lihonenko, L. O., Huliaieva, N. M., and Hryniuk, N. A. Finansy pidpriemstv [Finance Companies]. Kyiv: KNEU, 2006.
- Luhinin, O. IE., and Bilousova, S. V. Statystyka [Statistics]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2009.
- Mazaraki, A. A. Ekonomika torhovelnoho pidpriemstva [Economics of commercial enterprise]. Kyiv: Khreshchatyk, 1999.
- Nikbakht, E., and Hroppelli, A. Finansy [Finance]. Kyiv: Vik; Hlobus, 1992.
- "Struktura balansu pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti" [The structure of the balance sheet by sector]. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. http://www.ukrstat.org/uk/Noviny/new2013_u/new_u10.html
- Van Khorn, Dzh. K. Osnovy upravleniia finansami [Fundamentals of Financial Management]. Moscow: Finansy i statistika, 2001.